

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Palonen, Kari

Title: Kun kaikki on politiikkaa, miten sitä voi tutkia? : politiikkapuhe (Länsi-)Saksan liittopäivien täysistuntodebateissa

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2022

Rights: CC BY-NC-ND 4.0

Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

Please cite the original version:

Palonen, K. (2022). Kun kaikki on politiikkaa, miten sitä voi tutkia? : politiikkapuhe (Länsi-)Saksan liittopäivien täysistuntodebateissa. *Politiikka*, 64(3), 258-271.

<https://doi.org/10.37452/politiikka.113626>

Kun kaikki on politiikkaa, miten sitä voi tutkia?

Politiikkapuhe (Länsi-)Saksan liittopäivien täysistuntodebateissa

KARI PALONEN

Parlamenttien jäseniltä edellytetään demokratian oloissa poliittisesti toimimista. Kuitenkaan tätä oletusta ei ole systemaattisesti noudatettu parlamentaarisen politiikan tutkimuksessa. Parlamenttidebattien digitointi on avannut uusia mahdollisuuksia politiikkapuheen tutkimukselle. Tässä kirjoituksessani esittelen tutkimustani *Politik als parlamentarischer Begriff* (Palonen 2021b), jossa olen olettanut, että kun kysymykset asetetaan parlamentin, tässä tapauksessa (Länsi-)Saksan liittopäivien (*Der Deutsche Bundestag*), esityslistalle, ne ymmärretään poliittiseksi ja myös parlamenttiedustajat tietävät tämän. Näistä lähtökohdista olen tutkinut edustajien politiikkasanaston käyttöä ja sen välityksellä näyttäytyviä käsityksiä politiikasta liittopäivien 18 ensimmäisen istuntokauden (1949–2017) aikana.

Ajatusta parlamentaarisen toiminnan poliittisuudesta voi havainnollistaa ajatuskokeella. Suomessakaan ei ole harvinaista nähdä populistiehdokkaiden mainostavan ”politiikka pois eduskunnasta” tai ainakin ”poliitikot pois eduskunnasta”. Jos ehdokas kuitenkin valitaan parlamentin jäseneksi, politiikasta tulee hänen toimintansa kohde. Sitä odottavat häneltä äänestäjät, toiset parlamentin jäsenet, parlamentin työjärjestys sekä kysymykset parlamentin esityslistalla, joihin hänen odotetaan ottavan kantaa. Hän voi edelleen toistella ulospäin, ettei hän mikään poliitikko ole tai ettei hän tee parlamentissa politiikkaa, mutta pian muut alkavat kysyä, miksi henkilö on asettunut ehdokkaaksi. Ainakaan eduskunnan jäsenyydestä ei saa eroa pelkästään julistamalla tietämättömyyttään politiikasta. Edustaja ei voi noin vain laiminlyödä täysistuntoja, valiokuntaa tai ryhmäkokouksia. Jos hän näin tekee, hän vähintäänkin helpottaa vastustajien toimintaa: he tietävät, että asianomaista edustajaa ei tarvitse noteerata. Parlamentaarisessa politiikassa edustajia kohdellaan poliittikkoina, myönsivätpä he itse sitä tai eivät, mikä on osa parlamentin ja sen jäsenten kunnioitusta.

Politiikan tutkimuksen lähtökohdaksi voikin asettaa näkemyksen, että kaikilla parlamentin esityslistalle tulevilla kysymyksillä on poliittinen aspektinsa. Kaiken poliittisuus parlamentissa ei kuitenkaan tee politiikan tutkimusta helpoksi. ”Kaikkea” ei voi tutkia kerralla, tutkimusta tehdään aina jostakin rajatusta yksipuolisesta näkökulmasta, kuten Max Weber erityisen selkeästi korostaa (Weber 1904, 170, 180–181). Toisin sanoen tutkijan on tehtävä valintoja sen suhteen, millaista politiikkaa hän tutkii ja millä tavalla. Tässä hänen kysymyksensä eroavat yleiskatsausta tavoittelevista journalisteista sekä tilanteen kokonaisarviota tarvitsevasta poliitikosta.

POLITIIKAN KÄSITE PARLAMENTTIDEBATEISSA

Olen tutkinut politiikan käsitettä 1980-luvun alusta lähtien. Myös Bundestag-kirjassa rajoitin tutkimaan tapoja, joilla politiikasta puhutaan liittopäivien debateissa. Tämä ei tarkoita sitä, että tutkisin vain sanoja enkä tekoja, vaan parlamentaarisessa politiikassa sanat sinänsä ovat tekoja,

vastauksia esityslistalle hyväksytyihin kysymyksiin. Tutkin pöytäkirjaan dokumentoituja puheenvuoroja osana poliittista debattia, tekoina, joilla edustajat osallistuvat poliittiseen kampaanliittopäivillä, käyttävät hyväksi parlamentaarisen menettelytavan ja retoriikan tradition sisältämiä valtaresursseja, edistävät karriääriään omissa puolueyhmissään, mainettaan parlamenttipuhujana tai vetoavat parlamentin ulkopuoliseen yleisöön. Vaikka liittopäivillä on maine puoluesidonnaisena parlamenttina (Proksch ja Slapin 2014), politiikan käsitteen käytössä puoluesidonnaisilla ilmauksilla on vain rajattu merkitys.

Parlamentaarisen politiikan debattiluonteen mukaisesti olen seurannut Quentin Skinnerin (1978 I, xi) esittämää periaatetta, jonka mukaan ”poliittinen elämä asettaa kysymykset politiikan teoreetikolle”. Kun tutkin tapoja käsittää politiikka liittopäivien debateissa, en ollut niinkään kiinnostunut siitä, millaisia ”määritelmiä” edustajat ovat mahdollisesti poliitikalle antaneet, siteerasivatko he politiikasta puhuessaan joitakin oppikirjoja, hakuteoksia tai poliittisen ajattelun klassikoita, vaikka ne ovat tietysti legitiimejä tutkimuskohteita. Tällaisia julistuksellisia käsityksiä politiikasta oli liittopäivien debateissa vähän, mielenkiintoisena poikkeuksena kuitenkin Max Weberin poliitikon tyyppin kolmen kriteerin – *Leidenschaft*, *Verantwortungsgefühl*, *Augenmaß* (intohimo asiaan, vastuuntunto, silmämääräinen arvostelukyky) – ja kahden etiikan – *Verantwortungs-* ja *Gesinnungsethik* (vastuu- ja vakaumusetiikka, Weber 1919, 80–88) – vasta kohtaisuuden erilaiset tulkinnat.

Aikaisemmissa tutkimuksissani politiikan käsitteestä olen analysoinut akateemisia kirjoituksia, pamfletteja, aikakauslehtiä tai muuta journalismia, mutta en niinkään parlamenttipuheita. Bundestagia koskevassa tutkimuksessani olen hyödyntänyt 2010-luvun parlamenttitutkimuksiani (erit. Palonen 2018) sekä seurannut Ludwig Wittgensteinin (1953, § 43) periaatetta, että käsitteiden merkitys on niiden käytössä, toisin sanoen pyrkinyt kirjoittamaan esiin politiikan käsitteen kannalta kiinnostavia näkökohtia monista sinänsä harmittomilta tuntuvista ilmauksista. Skinner soveltaa ohjetta käytäntöön teoksessa *The Foundations of Modern Political Thought* (2 nidettä 1978).

POLITIIKKASANASTO LIITTOPÄIVIEN DEBATEISSA

Lähtökohdakseni otin kaikki debateissa mainitut politiikkasanaston eri vivahteet ja kieliopilliset muodot. Enempää substantiiville *Politik* kuin adjektiiville *politisch* ei voida antaa etusijaa tulkittaessa politiikan käsitteellistämistä, vaan kaikkia sanamuotoja tulee harkita mahdollisesti kiinnostavien ilmausten lähteinä. Näin tehdessäni rajasin samalla pois kaikki tavat puhua politiikasta käyttämättä siihen liittyvää sanastoa, vaikka itsekin olen toisinaan lukenut politiikkaa esiin sieltä missä kukaan ei puhu politiikasta.

Oletan, että edustajat itse ymmärtävät hyvin, että vaikka kaikki esityslistan kysymykset käsittelevät politiikkaa, heidän ei aina tarvitse käyttää politiikkasanastoa. Pitäytyessäni tuohon sanastoon katson, että politiikasta puhumisella täysistuntodebateissa on aina joitakin poliittisia tavoitteita. Poliitiikkaa painottamalla voi avata uutta pelivaraa debattiin, kiistää toisten edustajien väitteitä, että käsillä oleva asia ei olisi ”poliittinen kysymys”, muuttaa heidän näkemystään ja mahdollisesti äänestyspäätöstään käsillä olevasta asiasta tai yleensä korostaa asian merkitystä muunkin kuin asianomaisen esityslistan kohdan kannalta.

Tämäkin rajaus jättää vielä ”liikaa” esimerkkejä politiikkasanastosta liittopäivien debateissa, jotta niitä voisi analysoida yksityiskohtaisesti. Bundestagin debattien digitalisointi on toteutettu siten, että internetsivuilla pääsääntöisesti yhden istuntopäivän debatit on koottu yhdeksi tiedostoksi, näitä debattipäiviä oli tutkimusjaksolla yli 4 000, ja käytännössä jokaisena päivänä niistä on täysistunnoissa käytetty politiikkasanastoa, joinakin päivinä satoja kertoja. Tämä merkitsee sitä, että on käytännössä mahdotonta analysoida jokaista esimerkkiä. Tietokoneavusteinen ”tekstinlouhinta” ei tee erotusta pelkän sanankäytön ja sellaisen käsitteistä käytävän debatin välillä, josta olen kiinnostunut.

Käytin hyväksi pitkäaikaisten tutkimusten tarjoamaa ennakkotietoa politiikan käsitteestä ohjaamaan kysymyksenasetteluani. Varauduin kuitenkin Reinhart Koselleckin (1982) ”lähteiden veto-oikeudeksi” (*das Vetorecht der Quellen*) kutsumaan mahdollisuuteen. Toisin sanoen kiinnitin huomiota siihen, mikä aineistossa on odotusten vastaista tai muuten erityistä huomiota vaativaa. Näin päädyin ”käsityöläismäiseen” otteeseen, jossa tein haut itse Bundestagin sivuilta esiin saatuja sanamääriä ja niiden jakautumia apuna käyttäen. Internetsivujen luvut esimerkiksi *Berufspolitiker*- (ammattipoliitikko) sanan käytöstä viittaavat debattipäiviin, joten sanaa käyttävistä debateista, käyttökerroista ja -tavoista täytyy tehdä toinen haku. Hakuohjelmat eivät aina tavoita esimerkiksi eri riveille jaettuina sanoja.

Liittopäivien internetsivujen käytössä kohtasin käytännön ongelmia. Ennen vuotta 1991 henkilöiden etunimiä joutuu etsimään edustajahakemistosta (*Datenhandbuch des Bundestages, Verzeichnis der Mitglieder des Deutschen Bundestages und Personenverzeichnis*): Müllerit, Meierit, Schmidtit ja vastaavat erotettiin tuolloin henkilöiden kotipaikan mukaan, esimerkiksi Schmidt (Hamburg) viittasi Helmut Schmidtiin. Samoin ennen vuotta 1991 naisedustajia siteerattiin aina ikään kuin poikkeuksina, muodossa Frau Hamm-Brücher (FDP). Puoluekantaa siteerasin asianomaisen puheen ajankohdan mukaan. Itselleni länsisaksalaisten poliitikkojen nimet ja viitatut tapahtumat olivat kohtuullisen tuttuja, joitakin tapahtumia selvitin Wikipediasta.

Vaikka jokaisella politiikkasanaston käytöllä on jokin poliittinen ”pointtinsa”, niiden merkitys ei kuitenkaan ole samanarvoinen. Erityisesti monia -politiikkaloppuisia yhdyssanoja (*Bindestrich-Politiken*) käytetään harmittomasti ja rutiininomaisesti, vaikka niidenkin käyttö on, kuten kielitieteilijät kauan sitten noteerasivat (vrt. Kann 1973), laajentunut ja niilläkin voi joissakin tilanteissa olla huomattava poliittinen merkityksensä. Omien kysymysteni kannalta tiettyjen sanamuotojen tiheä esiintyminen tai toistuminen vuosikymmenestä toiseen ei vielä ole kovin kiinnostavaa, vaikka mielenkiintoisempien ilmausten käyttö on suhteutettava näihin, omilla metodeillani vain karkeasti esiin saatavissa oleviin jakaumiin ja trendeihin.

Tarkastelulleni tärkeitä olivat sen sijaan politiikka-alkuiset yhdyssanat kuten *Politikstil* (politiikkatyyli) tai *politikfähig* ja *politikunfähig* (kykenevä/kykenemätön politiikkaan tai poliittisesti pätevä/epäpätevä). Käsitehistoriallisesti merkittävää on, että nämä yhdyssanat tulivat saksan kieleen lähes poikkeuksetta vasta 1970- ja 1980-luvuilla ja rikastuttivat siitä lähtien merkittävästi politiikasta puhumisen sanastollista repertoaaria. Toisin sanoen liittopäivien jäsenten pelivara politiikkasanaston käytössä oli paljon ahtaampi eteenkin kristillisdemokraattien (CDU) Konrad Adenauerin (1949–1963), Ludwig Erhardin (1963–1966) ja Kurt-Georg Kiesingerin (1966–1969) kanslerikausilla kuin Willy Brandtin (1969–1974) ja Helmut Schmidtin (1974–1982) koalitionhallituksen (SPD-FDP) kaudella tai Vihreiden (*Die Grünen*) liittopäiville tulosta

vuodesta 1983 lähtien. Sen sijaan mitään radikaalia pelivaran lisäystä ei ole tapahtunut Saksojen yhdistämisen yhteydessä 1990-luvulla.

Kun tutkimukselleni ei ollut malleja tai edeltäjiä, jouduin paljon kokeilemaan, mitä aineistosta on löydettävissä. Esimerkiksi sellaiset politiikan käsitettä suoraan käyttävät yhdyssanat kuin *Politikbegriff* tai *Politikkonzeption*, olivat kovin harvinaisia, eivätkä ne mainitsevat puheenvuorot viitanneet erityisen kiinnostaviin politiikan aspekteihin. *Politikverständnis* oli verrattain laajalti käytössä, mutta se ei aina viitannut politiikkakäsitykseen tutkimassani mielessä, vaan usein moitittiin vastustajien vanhanaikaista ja kehuttiin omaa tapaa puhua politiikasta. *Politikkonzept* viittasi yleensä *policy*-aspektiin eli tiettyyn ohjelmaan tai linjaan.

Parlamentaariset debatit on sidottu tiukasti esityslistan kysymyksiin, ja kiistat politiikan käsitteestä piti nostaa esiin spesifisten debattien yhteydestä. Joka tapauksessa täysistuntodebattien monipuolisen läpikäynnin avulla saattoi osoittaa, että Bundestagin jäsenten keskuudessa ei ollut mitään ”vakiintunutta politiikkakäsitystä”, joka olisi ollut niin annettu ja tunnettu, ettei siitä olisi tarvinnut juuri puhua. Päinvastoin liittopäivien debateista sain esiin äärimmäisen monisärmäisen käsityksen politiikasta. Yksittäisissä puheenvuoroissa viitattiin kovinkin spesifiin ulottuvuuksiin, eivätkä edustajat tarvinneet mitään ”kokonaiskäsitystä” politiikasta. He päinvastoin tematisoivat erilaisia fragmentteja politiikkapuheesta, joilla he kulloisissakin asiayhteyksissä argumentoivat. Oli haastavaa jäsentää tätä monisärmäistä ja fragmentaarista debattipuhetta tutkimukseksi.

Sanaston käyttöä eri puolilta tutkittaessa osoittautui myös, etteivät politiikasta puhuneet vain harvat ideologit tai teoreetikot, vaan myös takapenkkiäisiltä saattoi löytää huomionarvoisia muotoiluja. Tosin kaikkien liittokanslerien ja puolueiden johtavien poliitikkojen puheenvuoroja tuli runsaasti siteeratuksi: Helmut Schmidt (SPD) johtaa rankilistaa 24 siteeratulla puheenvuorollaan. Mutta kaiken kaikkiaan tulin viitanneeksi noin 950 liittopäiväedustajan puheenvuoroihin noiden 68 vuoden ajalta, jos otetaan huomioon myös ”katso lisäksi”-tyyppiset viitteet päivämäärineen, vaikka vältin pitkiä litanioita ja tyydyin antamaan ”samasta” formuloinnista tai argumentoinnista vain muutaman esimerkin.

Nämä lähtökohtani ja tutkimuskäytäntöni huomioon ottaen on selvää, että tulkintani politiikan käsitteellistämistä liittopäivien debateissa ei anna mitään ”tilastollisesti edustavaa” kuvaa siitä, miten politiikasta puhuttiin. Tavoitteena oli päinvastoin nostaa esiin poliittisesti ja politologisesti mielenkiintoisia tulkintoja, joihin tarkoituksiin rajatumpi ja eri tavoin valikoidumpi aineisto oli hyvinkin riittävä. Retoriikan tutkija Kenneth Burken (1945) termillä pyrin esittämään ”edustavia anekdootteja” siitä, mitä kysymyksenasetteluni kannalta kiinnostavaa Bundestagin debateista saattoi käyttämälläni menettelyillä löytää. Tulevilla tutkimuksilla on tietysti mahdollista kiistää monia tulkinnoistani tarkemman aineistoon perehtymisen perusteella, jos ne ottavat myös kysymyksenasetteluni huomioon

TOIMINNAN POLIITTINEN ASPEKTI

Sekä akateemisessa puheessa että arkikielessä on tavallista luokitella ilmiöitä aihepiireihin, sektoreihin tai kenttiin tilametaforia käyttäen. Myös politiikka on tavallista käsittää yhdeksi tällaiseksi aihepiiriksi, jolla on vähemmän selvät rajat muihin. Tämä näkyy esimerkiksi puhettavassa

”mennä mukaan politiikkaan” silloin, kun henkilö liittyy jonkun puolueen jäseneksi tai ”jäää pois politiikasta” silloin, kun valittu edustaja ei enää asetu ehdokkaaksi vaaleissa. Tässä puhe-
tavassa asiat joko ”ovat” poliittisia tai ”eivät ole”, ja kysymys on ainoastaan siitä, miten rajat vedetään, laajemmin vai suppeammin – kuten Jan-Magnus Janssonin *Politikens teori* -kirjan (1969) tenttineet tai siitä kysymyksiä tehneet muistavat. Esiin nousee siis rajanvetokiistoja siitä, onko joku kysymys poliittinen vai ei.

Usein kuulemani väite on, että jos kaikki on politiikkaa, silloin politiikka ei erotu muista eikä sitä voida tutkia. Tämä pätee vain sektoripuheeseen: jos politiikan sektori on rajaton, silloin on mahdoton puhua erityisestä politiikan tutkimuksesta.

Oma tutkimukseni edustaa toista näkemystä, tulkintaa politiikasta minkä tahansa inhimillisen toiminnan aspektina – ajatuksen lienen lainannut 1970-luvulla mutkan kautta Georges Balandieriltä (1967; varhaisista esimerkeistä ks. Palonen 1979; 1987). Tällöin ei kysytä, onko jokin seikka poliittinen vai ei, sillä poliittisen aspekti korostus ei sulje pois ilmiön tai tilanteen muita аспекteja. Samalla mikään ei ole ”pelkkää politiikkaa”, vaan toiminnan pelivara on aina rajattua ja spesifistä. Mikään ei ole ”luonnostaan” poliittista, toiminnan poliittinen aspekti ei näy ”paljaalle silmälle”, vaan se on luettava esiin muiden joukosta. Max Weberin (1919, 41–42) esimerkki ”meistä kaikista tilapäispoliitikkoina” (*Gelegenheitspolitiker*) havainnollistaa sitä, miten politiikasta on tullut demokratian ja parlamentarismien oloissa osa ihmisten toimintaa, mukaan lukien se, että kieltää toimivansa poliittisesti.

Käsittehistoriallisissa tutkimuksissani olen pohdiskellut sitä, ovatko suhde toiminnan sektori- ja aspektikäsitteet (ks. Palonen 2007) toistensa vaihtoehtoja vai onko niin että sektoripuhe on vanhempaa ja yksinkertaisempaa kuin aspektipuhe. Jälkimmäisen kannan tueksi voi viitata politiikan tilakonseptioiden klassikoihin, kuten Hannah Arendtiin (1958), joka kirjoittaa myös politiikasta toimintana. Häntä voi tulkita niin, että politiikan toiminnallisten kriteerien ei tarvitse pitäytyä politiikalle määritellyssä sfäärissä. Ainakin 1900-luvulta alkaen myös sektoripuheisiin sisältyy lähes säännöllisesti joitakin tulkintoja siitä, miten toimitaan ”poliittisesti”.

Vaikka useimmissa Bundestagin politiikkasanaston käyttötavoissa – erityisesti *-politik*-loppuisissa yhdyssanoissa – näytettäisiin pitäydyttävän politiikan sektoriin, en ole kiinnittänyt tähän suurta huomiota. Puhetapa ilmenee selvimmin negaatioissa *apolitisch*, *unpolitisch* tai väitteissä että tämä kysymys ei ole *politisch*. Liittopäivien debattien yhteydessä kaikki nämä ilmaukset ovat poliittisia tekoja, joilla ei niinkään pyritä rajaamaan politiikkaa kuin helpottamaan tietyn kannan läpimenoa ”asiakysymyksissä”.

Mielenkiintoisia ovat sen sijaan tietyt toimintakäsitteen rajatapaukset, kuten vanha antiparlamentaarinen ajatus, että politiikassa pelkät puheet ei riitä vaan tarvitaan tekoja. Erityisen kärjistyneenä tämä esiintyy kulloistenkin oppositiopuolueiden vaatimuksissa, että hallituksen on toimittava ”nyt”, muuten tilaisuus menetetään, mikä vastaa antiikin *kairos*-käsitettä. 1990-luvulta lähtien liittopäivillä on esiin noussut toinen puhetapa, nimittäin *die Politik muss handeln*, ”politiikan on toimittava”, joka nykyisin on saksalaisissa medioissa kovinkin tavallinen, kun kriisien yhteydessä huudetaan ”politiikkaa” apuun. Klaus Sondermann huomautti minulle vuosia sitten tästä puhetavasta, jossa ”politiikka” ei ole ihmisten toimintaa, vaan se kohotetaan eräänlaiseksi itsenäiseksi olioksi, toimijaksi, jonka yhteydessä kannattaa aina kysyä, keitä *die Politik* kulloinkin tarkoittaa.

MISTÄ LÖYTÄÄ PUHETTA POLITIIKASTA KÄSITTEENÄ?

Debattianalyysissa osoittautui mahdottomaksi määrittää etukäteen niitä aiheita, joiden yhteydessä politiikan käsite oli ollut ilman muuta läsnä. Päinvastoin politiikan käsite saattaa nousta esiin lähes minkä tahansa asialistan kohdan yhteydessä. Esimerkiksi edustajanpalkkiodebatit, joilla on eri maissa ollut merkitystä poliitikkojen statuksen ja ammatillistumisen hyväksynnän kannalta (ks. Palonen 2012), eivät näytä liittopäivillä olleen erityisen käsitekampailun kohteena. Samoin oli vaikea sanoa etukäteen joitakin historiallisia tapahtumia, joiden yhteydessä olisi voinut olettaa puhuttavan politiikkakäsityksistä. Esimerkiksi pääkaupunkidebatissa Bonnin ja Berliinin välillä (15.6.1991) oli toki muutama huomionarvioinen formulointi, mutta ei laajempaa käsitteen tematisointia. Ei myöskään ollut henkilöitä, jotka olisivat ”erikoistuneet” politiikan käsitteestä puhumiseen, vaikka liittopäivien varhaisina vuosikymmeninä ennen muita sosiaalidemokraattiset juristit Carlo Schmid ja Adolf Arndt siitä usein puhuivat.

Mielenkiintoista puhetta politiikasta käsitteenä etsiessäni käytin aikaisempia tutkimuksiani (Palonen 1992; 2006; 2012) seuraten klassisen retoriikan *topos*-käsitettä, joka viittaa tyypillisiin ”paikkoihin”, joista tavoiteltua seikkaa voi ruveta etsimään. Kussakin yhteydessä olen kehitellyt kysymyksenasetteluun sopivien toposten jäsenyyksen, jota olen tutkimuksen kuluessa tarkentanut, samoin kuin toposten käyttökelpoisuutta, nimeämistä ja keskinäistä rajankäyntiä. Näin tutkimuksesta kirjoittamisesta tulee eräänlaista palapeliä, jossa osia siirretään yhteydestä toiseen ja joudutaan korjaamaan sisällysluetteloa sekä aikaisempiin jäsenyyksiin nojaavia formulointeja.

Bundestag-kirjani kokeileva luonne näkyy sen sisällysluettelosta, joka seuraa toposten jäsentelyäni pää- ja alakohtineen. Siinä kuvastuu työn epäprojektimainen luonne: en kirjoittanut tutkimussuunnitelmaa enkä tiennyt tutkimusta aloittaessani, miltä lopputulos voisi näyttää, vaikka oletinkin saavani aikaan aiheesta kunnollisen tutkimuksen. Olen edennyt useammassa suunnassa, kirjoittanut ideapapereita, tehnyt erilaisia sanahakuja ja aloin kirjoittaa helpoimasta päästä eli yhdyssana-analyysistä, josta tuli ensimmäinen topos ja laajin luku kirjaani. Sen pohjalta pidin esitelmän Málagan käsitehistorian konferenssissa syyskuussa 2019 ja revisioin sen artikkeliksi (Palonen 2021a).

Jälkeenpäin olen jakanut käyttämäni topokset kieliopillisiin ja parlamentaarisiin. Yhdysana-analyysin lisäksi edellisiin kuuluu poliitikon (*Politiker*) käsitteen ympärillä liikkuva sanasto (esim. *Realpolitiker* tai *Berufspolitiker*). Hakuohjelma identifioi yhdyssanat tekstistä helposti, mutta erikseen kirjoitetut yhteen kuuluvat sanat tuottivat vaikeuksia. Eniten kokeiluja jouduin tekemään *politisch*-adjektiivin taipumattomien adverbimuotojen sekä politiikkaa toimintana luonnehtivien verbien etsinnässä. Näitä alkeellisia kieliopillisiä resursseja ei ole politiikan käsitehistoriassa – omat työni mukaan lukien – juurikaan käytetty, joten halusin kokeilla mitä niitä tutkimalla voi nostaa tutkimuksen asialistalle.

Adverbin *politisch* käyttöön yhdistyi säännöllisesti muutamia ilmauksia kuten *rein* (puhtaasti), *offenbar* tai *offensichtlich* (ilmeisen), *ausgesprochen* (nimenomaisesti, julkilausutusti), *eminent* (ilmiselvästi, vahvasti), samoin kuin superlatiivimuodot *höchst* (korkeasti, vrt. *hohe Politik* eli ”suurpolitiikka”) ja *äußerst* (äärimmäisen) poliittinen. Tällaisten adverbien yhteydessä useimmat puhujat selvästikin olettivat yleisesti tunnetuksi sen, mikä on poliittista, mutta antoivat sille lisää painoarvoa näillä korostavilla määreillä. Nämä ilmaukset sijoittuivat suurelta

osin liittopäivien ensimmäisille istuntokausille, jolloin politiikkaa käsitteenä ei vielä juurikaan problematisoitu ja määreet voitiin olettaa jäsenille ymmärrettäviksi.

Saksan kielestä puuttuu suomen *politikoida*- tai englannin *politicking*-ilmausta vastaava mahdollisuus esittää poliittisesti toimiminen yhdellä verbillä. Klassiset, muun muassa Max Weberin (1919, 35–36) käyttämät, ilmaukset ovat *Politik treiben* tai *Politik betreiben* (harjoittaa tai ajaa politiikkaa), joista jälkimmäinen viittaa useimmiten *policy*-aspektiin. Huomiotani herätti, että *Politik treiben* käytännössä katoaa liittopäivien debateista 1980-luvun jälkeen. Kollegani Hubertus Buchstein viittasi sanan metsästykselliseen alkuperään, joka ei enää välity nykykieleen. Voi-kin kysyä, onko politiikka toimintana nykyisin kuvattavissa yhdellä verbillä. Kirjassa analysoin tarkemmin eri verbien käyttöä, kuten *Politik initiieren* (aloittaa politiikka), *in die Politik einmischen* (sekaantua politiikkaan), *Politik wenden* (kääntää suuntaa) tai *Politik beurteilen* (arvioida) tai *Politik abwägen* (punnita).

Bundestagin debattien tutkiminen liittyi myös 2000-luvun alkuvuosista lähtien eri perspektiiveistä analysoimaani parlamentaariseen politiikkaan. Varsinaista ”empiiristä” debattianalyysiä olin tehnyt niukasti (esimerkiksi Palonen 2014), mutta nyt halusin yhdistää sen politiikan käsitehistorian tutkimukseen, jota olen Quentin Skinnerin ja Max Weberin inspiroimana työstänyt debattikäsitteiden analyysin suuntaan (ks. ohjelmallisesti Palonen 2017). Tämän mukaisesti halusin käyttää parlamentaarisia resursseja topos-analyysissä.

Parlamentarisessa politiikassa asia- ja henkilökysymykset kietoutuvat tiiviisti toisiinsa, mutta työn kuluessa katsoin tärkeäksi erottaa itse kysymyksiä ja esityslistaa koskevat debaattit henkilöitten välisistä osapuolikiistoista. Parlamentarisessa menettelyssä sekä kysymyksenasettelun muutokset että vaihtuvat kannat esityslistan kysymyksiin sisältävät koko ajan mahdollisuuden muokata parlamentaarisen kamppailun osapuolijakoa. Tässä on myös peruste sille, miksi parlamentaarinen politiikka nojautuu ennen muuta deliberatiiviseen retoriikkaan, debatointiin esitysten ja muutosesitysten puolesta tai niitä vastaan, kun taas osapuolten välisissä kamppailuissa ei kiistellä vaihtoehtojen välillä vaan neuvotellaan sopimuksista ja kompromisseista (vrt. Palonen 2019b). Saksaksi eroa ilmaisevat käsitteet *Beratung* (puntarointi tai neuvonpito) ja *Verhandlung* (neuvottelu).

Parlamentaarisen menettelyn mukaiset jaot osoittautuivat monessa suhteessa tärkeiksi liittopäivien debateissa. Niihin vedoten edustajat puolustavat parlamentaarisen politiikan debatoivaa luonnetta suhteessa Adenauerin ajan hallitusvaltaa painottavaan *Kanzlerdemokratieen*, jota rajoitettiin vuoden 1969 liittopäiväryhmien yhteistyöllä toteutetussa parlamenttireformissa (ks. Recker 2018; Meisel 2019). Ne ilmaisevat myös sitä, että, toisin kuin Max Weberin jakoa (1918) on politologisessa kirjallisuudessa karkeasti yksinkertaistettu, Bundestag ei ole pelkkä *Arbeitsparlament* (työskentelevä parlamentti) vaan myös *Redeparlament* (puhuva, siis debatoiva parlamentti).

Päädyin tiivistämään parlamentaarisen politiikan käsitteet tämän topoksen suhteen. *Debatte* on sekä esityslistaa että sen sisältöä koskeva kattonimike, *Beratung* käsittelee esityslistan kysymyksiä. Käsitteilyvaiheiden niminä käytetään sekä Westminsterin *readingia* vastaavaa *Lesung*- (luenta) että saksaksi täsmällisempää *Beratung*-käsitettä, jota pöytäkirja käyttää. Päätös (*Entscheidung*) ja äänestys (*Abstimmung*) toimivat debatin viimeisenä vaiheena, jonka jälkeen seuraa vielä *Verhandlung*, jos kysymys on Bundestagin ja osavaltioita edustavan *Bundesratin* yhteistä hyväksymistä vaativista asioista. Väljempi käsite *Diskussion*, joka yleistyy Bundestagissa

vasta vuosisadanvaihteen tienoilla, viittaa usein kysymysten ”esiparlamentaariseseen” vaiheeseen eli niihin teemoihin, joiden tuomista parlamentin esityslistalle vasta harkitaan.

Henkilöulottuvuus on läsnä, kun kysymystä luonnehditaan kiistanalaiseksi sanoilla *umstritten*, *strittig* tai *kontrovers*, kun taas *streitig* voi tarkoittaa myös tilannetta, jossa joku kiistaa yleisesti hyväksytyyn asiantilan. Parlamentaarisista kiistoista käytetään käsitteitä *Streit* ja *Auseinandersetzung*, joka viittaa osapuolten välienselvittelyyn tai mittelöön voimasuhteista. 1970-luvulla CDU-opposition tiukan linjan edustajat, kuten Alfred Dregger, pyrkivät antamaan *Auseinandersetzungille* väkivaltaisen kamppailun leiman ja vaativat kovia otteita muitakin perustuslainvastaisiksi epäiltyjä kuin *Rote Armee Fraktionin* terroristeja vastaan. Sittemmin tämä vivahde on kadonnut.

Parlamentaarisin politiikan peliluonne on ollut historiallisesti kiistanalainen (ks. Palonen 2006, luku 12), ja näin on myös Bundestagin suhteen. Vaikka monissa puheenvuoroissa vastustajia moititaan ”pelin politiikasta” tai kielletään, että itse politikoi pelaamalla, tarkempi analyysi osoittaa, että edustajat turvautuvat pelisanastoon paljon useammin kuin he haluaisivat myöntää. Näin on etenkin, kun otetaan huomioon peliin (*Spiel*), joka saksassa sisältää itse pelaamisen, lajityypin ja ottelun, viittaavan sanaston käytön parlamentaarikkojen puheissa. Vaikka pelisanasto on rutiininomaistunut ilmauksissa *aufs Spiel setzen* (asettaa peliin, riskeerata), *auf dem Spiel stehen* (olla panoksena pelissä), *im Spiel bleiben* (pysyä pelissä) tai *ins Spiel bringen* (tuoda peliin), ne kuitenkin ilmaisevat politiikkaa pelinä. Vielä hyväksytympiä ovat ilmaukset *eine Rolle spielen* (olla osa peliä), *Spielraum* (pelitila, pelivara, myös ajallisessa merkityksessä) sekä *Spielregeln* (pelisäännöt, erityisesti parlamentaariset menettelytavat). Parlamentaarisin politiikan kontingentti luonne tulee näkyviin sekä pelivaran erilaisissa käyttömahdollisuuksissa että pelien tulosten epävarmuudessa ja ennakoimattomuudessa

POLITIikkaa missä mielessä?

Toposten lisäksi tarkastelen kussakin luvussa politiikkaa toisessa suunnassa. Tämä tarkasteluni operoi vanhalla (Palonen 1993; 2003a) tulkinnallani politiikasta sateenvarjokäsitteenä, joka kattaa neljä aspektia: *politisointi-polity* sekä *politikointi-policy* akseleille sijoittuneena. Kun politiikka ymmärretään kontingentiksi toiminnaksi, joka aina voisi olla toisenlainenkin, ja joka operoi toiminnan pelivaralla (kontingenssilla), *polity* viittaa olemassa oleviin pelivaroihin, *politisointi* pelivaraa avaamiin toimintoihin, jotka haastavat olemassa olevan *polityn*. *Politikointi* taas viittaa pelivarojen käytön moninasiin muotoihin, *policy* taas niiden suunnattuun käyttöön tietyn ohjelman tai suunnitelman mukaisesti.

Havainnollistan tätä typologiaa parlamentaarisin esimerkein. Useimmat liittopäivien esityslistalle tulevat kysymykset koskevat erityisissä asioissa noudatettavaa linjaa eli *policya*. Tämä koskee esimerkiksi sosiaalipolitiikkaa, ydinvoimaa, rautateitä sekä muista maista erottuen Bundeswehriä ”parlamenttiarmeijana”. Sen sijaan muiden muassa koulu- ja yliopistokysymykset kuuluvat osavaltioille, kilpailulainsäädäntö ja monet oikeudelliset kysymykset EU:lle. *Polity*-kysymykset koskevat muun muassa perustuslakia, vaalilainsäädäntöä, kiintiöitä tasa-arvon vahvistamiseksi, samoin kuin suhteita EU-lainsäädäntöön, YK:n suosituksiin sekä liittovaltion ja osavaltioiden valtaoikeuksiin. Politikointia koskevat kysymykset tulevat harvemmin suoraan

esityslistalle, mutta esimerkiksi edustajien palkkiot ja muut resurssit tai perustuslain (*Grundgesetz*) tulkinta puolueiden aseman ja edustajien vapaan mandaatin välillä voidaan nostaa esityslistalle. Ennen muuta väittelyt edustajien poliittisesta lukutaidosta ja puolueiden hallituskelpoisuudesta nousivat esille debateissa 1970-luvulta lähtien. Politisointina voi pitää uudentyypisten kysymysten, esimerkiksi lobbausrekisterin, nostamista parlamentin esityslistalle, mutta yhtä tärkeää on debatissa esiin nousevat ideat, vakiintuneiden käytäntöjen kyseenalaistamiset tai toteutuneiden muutosten tarkoittamattomien seurausten kääntäminen pelivaraa avanneiksi tilaisuuksiksi.

Kirjassani sovelsin tätä typologiaa käsitehistorialliseen tarkasteluun (kuten jo Palonen 2003b:ssä). Oletin siis, että jokainen debatissa esiintyvä polit-sanaston muoto on periaatteessa sijoitettavissa tähän typologiaan, samanaikaisesti joko yhdelle tai useammalle nelikentän ruudulle (ks. Weber-tulkintani Palonen 2019a). Samoin on mahdollista esittää tietystä muotoilusta asianomaisessa kontekstissaan erilaisia tulkintoja suhteessa typologiaan, esimerkiksi siten että puheenvuoroja käyttäneet edustajat ovat yhtä mieltä policyn suunnasta, mutta antavat eri tulokinnan sen merkityksestä politylle.

Otettakoon esimerkiksi typologian käyttö suhteessa poliitikon topokseen. Liittopäivien ensimmäisten vaalikausien aikana *Politiker* ja etenkin *Berufspolitiker* (ammattipoliitikot) olivat kritiikin kohteena kuten monissa muissakin parlamenteissa. Kritiikki kohdistui nimenomaan poliitikointiin ”asiakysymysten” (*Sachfragen*) kustannuksella. Toisin sanoen edustajien keskuudessa oli kaipuuta policyn pitämiseen erossa politikoinnista tai jopa ”asiakysymysten” erottamiseen ”politiikasta”. Parlamentin esityslistan pidentyessä etenkin sosiaalidemokraatit alkoivat nähdä päätoimiset ammattipoliitikot välttämättömiksi muun muassa virkamies-, asiantuntija- ja lobbarivallan kontrolloimiseksi. Tähän sisältyi myös policy-kysymysten poliittisuuden lisääntyvä hyväksyminen siten, että linjan vetäminen niissä sisälsi aina poliittisia suuntavalintoja. Samalla myönnettiin, että parlamentissa niin sanottuja asiakysymyksiä ei voida irrottaa poliittisesta taktiikasta, koalitioiden ja enemmistöjen muodostamisesta tai poliitikkojen henkilökohtaisista karriäreistä, siis politikoinnista.

Vuonna 1975 Länsi-Saksan perustuslakituomioistuimien (*Bundesverfassungsgericht*) teki päätöksen (BVerfGE 40, 296 – Abgeordnetendiäten), jossa liittopäivien jäseniltä edellytettiin täysipäivästä keskittymistä tehtäväänsä eli jäsenyyden perustyyppiä oletettiin päätoimiset poliitikot. Polityn toiminnan katsottiin edellyttävän ammattipoliitikkoja ja politikointi hyväksyttiin politylle legitimeksi ja myös sen edellyttämäksi toiminnaksi. Senkin jälkeen liittopäivillä on ollut asianajajia, maanviljelijöitä ja joku professorikin, jotka ovat julistaneet, etteivät he ole ammattipoliitikkoja, jotkut parodioiden karriärejä, joissa siirrytään ylioppilaspolitiikasta parlamenttiavustajan tehtävien kautta liittopäivien jäseneksi ”tekemättä oikeita töitä”. Kuitenkin keskustelu on etenkin 2000-luvun puolella siirtynyt koskemaan edustajien jäsenten parlamentin ulkopuolisten tulojen ilmoittamisvelvollisuutta sekä joidenkin jäsenten siirtymistä hyvin palkattuihin liike-elämän tehtäviin ilman karenssiaikaa. Selvä merkki politikoinnin hyväksymisestä parlamentaarikon asianmukaisena toimintana on eri puolueiden edustajien 1970-luvun lopulta aloittama tapa moittia kilpailevia puolueita tai edustajia siitä, että nämä ovat *politikunfähig*, epäpäteviä toimimaan poliittisesti.

Olen käyttänyt teoksessa politiikkatypologian englanninkielisiä muotoja analyttisinä käsitteinä, jotka eivät välttämättä vastaa samaa tarkoittavia saksankielisiä sanoja. Tämä näkyy selvimminkin siinä, että se minkä tulkitsen politisoinniksi tai politisoitumisen hyväksymiseksi, on

osaksi tapahtunut riippumatta *Politisierung*-sanan käytöstä. Tosin siinäkin suhteessa on tapahtunut muutosta pois 1950-luvulla yleisestä paheksumisesta, esimerkiksi FDP:n lääkäriedustaja Hedda Heuser tervehti 1960-luvun lopulla ilolla terveystieteiden politisoitumista (26.6.1968). Kysymysten politisointia (*Politisierung*) suoranaisesti vaativat vain muutamit Vihreiden edustajat 1980-luvun lopulta alkaen, toisin sanoen he näin halusivat nostaa parlamentin ja yleensä poliittisen kamppailun asialistalle kysymyksiä, joissa vakiintuneen käsityksen mukaan ei ollut mitään poliittista, kuten Hannelore Saibold puhuessaan kuluttamisesta (6.5.1987).

Yleisemmin voi puhua liittopäivien toiminnan politisoitumisesta useissakin suhteissa. Vielä 1960-luvun alussa liittokansleri Ludwig Erhard (CDU) luotti siihen, että tieteen avulla voidaan rajoittaa poliittisten kiistojen alaa (18.10.1963), mutta pian sen jälkeen edustajien itsetietoisuus vahvistui ja he alkoivat korostaa eri neuvoa-antavien asiantuntijaelinten *Politikberatungin* parlamentaarista kontrollia. Poliittisen sanavaraston laajentuminen 1970- ja 1980-luvuilta alkaen viittaa sen ymmärtämiseen ja hyväksymiseen, että politiikalla on yleensä ihmisten elämälle paljon tärkeämpi merkitys kuin mitä Adenauerin aikakaudella oltiin valmiita myöntämään. Samoin ensisijaisen tärkeää on, että Bundestagin käsittelemä polity on laajentunut kansallisvaltion tasolta Euroopan unioniin – Christian Sterzing (Grüne) vaati EU:n parlamentarisoitua, demokratisoittaa, politisoida ja denationalisoida (12.12.2001) – ja globaaliin politiikkaan.

PARLAMENTTIDEBATTIEN ANALYYSI POLITIIKAN TUTKIMUKSENA

Parlamenttien täysistunnot tarjoavat mallin politiikan tutkimukselle debattien välityksellä. Kirjallisuudessa näkee erilaisia menettelyjä parlamenttidebattien tutkimukseen. Akateemisissa seminaaritöissä on tavallista rajoittaa rekisteröimään esitystä puoltavat ja vastustavat puheenvuorot, rationaalista valintaa käyttävissä tutkimuksissa näitä kantoja selitetään esimerkiksi puoluetaktisilla näkökohdilla (Proksch ja Slapin 2014), sosiologisissa otteissa on tapana selittää politiikkaa parlamentin ulkopuolisilla tekijöillä (ks. Brichzin ym. toim. 2018). Historioitsijat keskittyvät erityisten teemojen tutkimukseen (esim. Kutscher 2016), kun taas antropologinen tutkimus analysoi parlamentaarikkojen päivittäistä elämää (ks. Crewe 2015). Kielitieteellinen retoriikka-analyysi esittelee käytettyjä trooppeja, figureja, topoksia tai retoriikan genrejä, usein niiden erityistä poliittista merkitystä erittelemättä (poikkeuksena Ilie toim. 2010:n monet artikkelit). Näillä tutkimusotteilla on omat ansionsa (ks. yleisemmin parlamenttitutkimuksen suuntauksista Benoît ja Rozenberg toim. 2020).

Omalla tutkimuksellani on toisenlaisia tavoitteita. Alkuaan halusin etsiä liittopäivien puheisiin kätkeytyviä omintakeisia käsityksiä politiikasta. Vaikka näitä ei juuri löytynyt, tämä ei suinkaan vähentänyt debattipuheiden analyysin merkitystä, vaan tutkimus mahdollisti käsitteen monipuolisen problematisoinnin havainnollistaminen ja jäsentäminen siten, että eri aikojen ja debattien puheenvuoroja tarkastellaan rinnakkain. Tässä mielessä tutkija rekonstruoii toisen asteen debatin erilaisten politiikkaa koskevien tulkintojen välillä: debattianalyysi tuo näkyviin perspektiivejä ja niiden välisiä avoimia tai mahdollisia kiistoja.

Tämä vastaa myös brittiparlamentin varhaisemman historian perusteella esiin nousevaa periaatetta, että parlamentaarisen retoriikan perusyksikkönä on debatti (ks. Palonen 2016). Tämä

näky myös eduskunnan sanastossa: siellä ei pidetä puheita vaan puheenvuoroja. Parlamentaarisen politiikan proseduraaliseen tyyliin kuuluu, että debatti ei ole yksittäinen tapahtuma, vaan kattaa koko joukon eri tilaisuuksia käsitellä esityslistan kysymyksiä. Täysistuntodebatit klassisine kolmine käsittelyineen tarjoavat tilaisuuden sekä useimmille puhujille ilmaista käsityksensä että ottaa huomioon aikaisemmat puheenvuorot ja vaihtaa kantaansa. Tärkeä merkitys on täysistuntokierrosten väliin sijoittuvilla valiokuntadebateilla, joilla on omat menettelytapansa ja retoriset käytäntönsä. Liittopäivien valiokunnista ei pidetä samanlaisia keskustelupöytäkirjoja kuin täysistunnoista, joten olen sivuuttanut ne tässä työssä. Jouduin myös sivuuttamaan debatin parlamentaarisia piirteitä, kuten käsittelyn vaiheet tai sen kuinka lainsäädäntöä, kansainvälisiä sopimuksia, epäluottamuslause-esitystä hallitukselle, edustajien tai ryhmien kysymyksiä hallitukselle tai ajankohtaisia aiheita (*aktuelle Stunde*) käsitellään hieman erilaisin menettelytavoin.

Esityslistalla oleva kysymys sisältää erittäin harvoin politiikkasanastoa, mutta koska kaikki kysymykset ovat liittopäivillä poliittisia, politiikkasanaston harkittu tai spontaani käyttö on olennainen osa kulloisenkin kysymyksen käsittelyä. Tutkija voi kääntää perspektiivin ja tulkita tätä käyttöä ilmauksena osallistumisesta yleisempään debattiin politiikan käsitteestä, suhteessa hänen tutkimukselleen asettamiin kysymyksiin.

Debattipuheenvuorojen poliittinen merkitys tulee näkyviin, kun suhteuttaa erilaiset kannat tai argumentit toisiinsa. Tällöin käy selväksi, ettei populistinen väite, että ”kaikki poliitikot sanovat samaa” pidä paikkaansa. Samanlaiselta näyttävään kannanottoihin voi sisältyä merkittäviä eroja, kun kiinnitetään huomiota formuloinnin vivahteisiin. Tai samoilla sanonnoilla on erilainen merkitys poliittisesta kontekstista riippuen, esimerkiksi hallitus- ja oppositioasemassa esitettynä, mitä myös liittopäivillä toisinaan parodioidaan. On myös mielenkiintoista verrata saman ilmauksen käyttöä eri konteksteissa. Esimerkiksi *Realpolitikilla* oli aivan erilainen merkitys 1950-luvulla, jolloin Länsi-Saksan ulkopoliittikka oli voittajavaltioista riippuvainen, verrattuna sanan hieman ironiseen käyttöön vihreiden sisäisissä kiistoissa 1980-luvulla. Ensisilmäyksellä vahva politiikan pelimäisyyden tuomitseminen nyansoituu ja kääntyy tarkemmassa vertailevassa analyysissä pelisanaston aktiiviseksi käytöksi debatin osana.

POLITIIKKAPUHEEN MUUTOS

Lopuksi kiinnitän huomiota siihen, kuinka politiikasta puhumisen tapa Bundestagissa on muuttunut. Etenkin porvarilliset edustajat (CDU/CSU, FDP ja eri pikkupuolueet) suhtautuivat liittopäivien ensimmäisillä vuosikymmenillä politiikkaan varauksella ja ikään kuin politiikka olisi määrätynyt ”asian luonteen” perusteella riippumatta siitä mitä siitä sanottiin. Sosiaali-liberaalin koalition aikana ensin hallituspuolueiden (SPD ja FDP) keskuudessa ymmärrettiin, että puhe politiikasta ja tapa käsitteellistää politiikka ovat osa poliittista kamppailua, toisin sanoen riippuvaisia hallituspoliittisesta asetelmasta ja edustajien tavasta suhtautua politiikkaan. Muutaman vuoden kuluttua myös oppositiossa olleet kristillisdemokraatit omaksuivat samanlaisen retorisen asenteen politiikasta puhumiseen ja alkoivat käyttää sitä hallitusta vastaan. Esimerkiksi CDU-oppositiojohtaja Helmut Kohl kritikoi liittokansleri Helmut Schmidin ”teknokraattista politiikkatyyliä”, ja hän oli ensimmäisiä, joka puhui tyylistä (*Politikstil*) politiikan arvioinnille keskeisenä seikkana (21.9.1978).

Vihreiden tulo liittopäiville vahvasti politiikan retorisuutta nostaessaan parlamentaariselle agendalle uudentyyppisiä, ennen teknisiksi käsitettyjä kysymyksiä, joissa vihreät näkivät poliittista pelivaraa. Vaikka heidän taustansa oli suurelta osalta itsensä pitkään ”ulkoparlamentaarisiksi” ymmärtäneissä liikkeissä, vihreiden edustajat oppivat nopeasti käyttämään parlamentaarisen politiikan menettelytapoja ja retorisia keinoja, kuten asialistaa muuttavia aloitteita (esim. Norbert Mann 25.6.1986) valtaresursseina, joita parlamentin hallitus- ja puoluepolitiikalle alistaneet puolueet olivat paljolti laiminlyöneet. Näin he tulivat virkistäneeksi länsisaksalaista parlamentarismia.

Parlamentin esityslistalla olevat kysymykset ovat sekä ”asioita”, joihin edellytetään vastausta, että politiikkaa toimintana, jossa kysymyksiin voi tarjota useita mahdollisia vaihtoehtoja, joita ei voi panna yksiselitteiseen paremmuusjärjestykseen ja jotka sen vuoksi ovat poliittisen debatin ja kamppailun kohteita. Parlamentaarisen politiikan kannalta nämä debaattit ja kamppailut parlamentin agendasta ovat tärkeämpiä kuin itse kysymysten ratkaisut. Myös tältä kannalta parlamenttien debaattit ovat ensisijaista aineistoa myös politiikan käsitteen tutkimukselle.

PRIMAARILÄHTEET

Bundesverfassungsgericht 1975. BVerfGE 40, 296 – Abgeordnetendiäten, <https://www.servat.unibe.ch/dfr/bv040296.html>

Datenhandbuch des Bundestages, Verzeichnis der Mitglieder des Deutschen Bundestages und Personenverzeichnis, [https://www.bundestag.de/dokumente/parlamentsarchiv/datenhandbuch/24/kapitel-24-Drucksachen und Plenarprotokolle des Bundestages](https://www.bundestag.de/dokumente/parlamentsarchiv/datenhandbuch/24/kapitel-24-Drucksachen%20und%20Plenarprotokolle%20des%20Bundestages) – ab 1949, <https://pdok.bundestag.de/>

LÄHTEET

Arendt, Hannah. 1958 [1998]. *The Human Condition*. Chicago: The University of Chicago Press.

Balandier, Georges. 1967. *L'antropologie politique*. Pariisi: PUF.

Benoît, Cyril and Olivier Rozenberg (toim). 2020. *Handbook of Parliamentary Studies*. Cheltenham: Edward Elgar.

Brichzin, Jenni, Damien Krichewsky, Leopold Ringer und Jan Schank (toim.). 2018. *Soziologie der Parlamente*. Wiesbaden: SpringerVS Verlag.

Burke, Kenneth. 1945 [1969]. *A Grammar of Motives*. Berkeley: University of California Press.

Crewe, Emma. 2015. *The House of Commons, and Anthropology of MPs at Work*. Lontoo: Bloomsbury.

Ilie, Cornelia (toim). 2010. *European Parliaments under Scrutiny*. Amsterdam: Benjamins.

Jansson, Jan-Magnus. 1969. *Politikens teori*. Porvoo: Söderströms.

Kann, Hans-Joachim. 1973. Zusammensetzungen mit “-politik”. *Muttersprache* 83, 263–269.

Koselleck, Reinhart. 1982, Archivalien – Quellen – Geschichten. Teoksessa *150 Jahre Staatsarchive in Düsseldorf und Münster*. Düsseldorf ja Münster: Selbstverlag der Staatsarchive, 21–36.

- Kutscher, Hauke-Hendrik. 2016. *Politisierung oder Verrechtlichung. Der Streit um die Verfassungsgerichtsbarkeit in Deutschland (1921–1958)*. Frankfurt/M.: Campus.
- Meinel, Florian. 2019. *Vertrauensfrage. Zur Krise des heutigen Parlamentarismus*. München: Beck.
- Palonen, Kari. 1979. *Mitä politiikka on? Luonnon politiikan tutkimuksen perusteiksi*. Julkaisuja / Jyväskylän yliopisto, Valtio-opin laitos; 36. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Palonen, Kari. 1987. Poliitiikan ilmiöt vai politiikan ilmiö? Käsitehistoriallista tarkastelua. *Politiikka* 29, 305–321.
- Palonen, Kari. 1992. *Politik als Vereitelung. Die Politikkonzeption in Jean-Paul Sartres 'Critique de la raison dialectique'*. Münster: Westfälisches Dampfboot.
- Palonen, Kari. 1993. Introduction: From Policy and Polity to Policking and Politicisation. Teoksessa Kari Palonen ja Tuija Parvikko (toim.), *Reading the Political*. Helsinki: Finnish Political Science Association, 6–16.
- Palonen, Kari. 2003a. Four Times of Politics: Policy, Polity, Politicking and Politicization. *Alternatives: Global, Local, Political* 28, 171–186.
- Palonen, Kari. 2003b. Poliitiikka. Teoksessa Matti Hyvärinen, Jussi Kurunmäki, Kari Palonen, Tuija Pulkkinen ja Henrik Stenius (toim.), *Käsitteet liikkeessä. Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoriaa*. Tampere: Vastapaino, 467–518.
- Palonen, Kari. 2006. *The Struggle with Time. A conceptual history of 'politics' as an activity*. Münster: LIT.
- Palonen, Kari. 2007. Politics or the Political? An historical perspective on a contemporary non-debate. *European Political Science* 6:1, 69–78.
- Palonen, Kari. 2012. *Rhetorik des Unbeliebten. Lobreden auf Politiker im Zeitalter der Demokratie*. Baden-Baden: Nomos.
- Palonen, Kari. 2014. Fair Play and Scarce Time. Aspects of the 1882 procedure reform in the British parliament. Teoksessa Kari Palonen, José María Rosales ja Tapani Turkka (toim.), *The Politics of Dissensus. Parliament in Debate*. Santander: University of Cantabria Press /McGraw Hill, 327–348.
- Palonen, Kari. 2016. *From Oratory to Debate. Parliamentarisation of deliberative rhetoric in Westminster*. Baden-Baden: Nomos.
- Palonen, Kari. 2017. Concepts and Debates: Rhetorical Perspectives on Conceptual Change. Teoksessa Willibald Steinmetz, Michael Freeden ja Javier Fernández Sebastián (toim.), *Conceptual History in the European Space*. Oxford: Berghahn 2017, 96–117.
- Palonen, Kari. 2018. *Parliamentary Thinking. Procedure, Rhetoric and Time*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- Palonen, Kari. 2019. Four Aspects of Politics in Max Weber's *Politik als Beruf*. *Journal of Classical Sociology* 19, 331–345.
- Palonen, Kari. 2021a. Conceptual Explorations around "Politics". Thematising the Activity of Politics in the Plenary Debates of the German Bundestag. *Contributions to the History of Concepts* 16, 16–39.
- Palonen, Kari. 2021b. *Politik als parlamentarischer Begriff. Perspektiven aus den Plenardebatten des Deutschen Bundestags*. Leverkusen: Budrich.
- Proksch, Sven-Oliver ja Jonathan B. Slapin. 2014. *The Politics of Parliamentary Debate. Parties, Rebels and Representation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Recker, Marie-Luise. 2018. *Der Parlamentarismus in der Bundesrepublik Deutschland. Der Deutsche Bundestag 1949–1969*. Düsseldorf: Droste.
- Skinner, Quentin. 1978. *The Foundations of Modern Political Thought I–II*. Cambridge: Cambridge University Press.

-
- Weber, Max. 1904 [1973]. Die "Objektivität" sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Erkenntnis, teoksessa *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre*. Toimittanut Johannes Winckelmann. Tübingen: Mohr, 146–214.
- Weber, Max. 1918 [1984]. Parlament und Regierung im neugeordneten Deutschland, teoksessa *Max-Weber-Studienausgabe* 1/15. Toimittanut Wolfgang J. Mommsen ja Gangolf Hübinger. Tübingen: Mohr, 202–302.
- Weber, Max. 1919 [1994]. Politik als Beruf, teoksessa *Max-Weber-Studienausgabe* 1/17. Toimittanut Wolfgang Schluchter ja Wolfgang J. Mommsen. Tübingen: Mohr 35–88.
- Wittgenstein, Ludwig. 1953 [1969]. *Philosophische Untersuchungen*. Frankfurt/M: Suhrkamp.

KIRJOITTAJATIEDOT

KARI PALONEN

Valtio-opin emeritusprofessori
Jyväskylän yliopisto
kari.i.palonen@jyu.fi